

TƯ TƯỞNG ĐẠI HỘI ĐẢNG LẦN THỨ X VỀ VẤN ĐỀ PHÁT HIỆN - BỒI DƯỠNG - TRỌNG DỤNG NHÂN TÀI VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI TÂM LÝ HỌC QUÂN SỰ

Phạm Đình Duyên

Học viện Chính trị quân sự.

Ngày nay, trong quá trình lãnh đạo đất nước bước vào thời kỳ đổi mới, hội nhập, tiến hành CNH - HĐH, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn luôn kế thừa và phát huy truyền thống “chiêu hiền đãi sĩ” của dân tộc, luôn coi nhân tố con người làm trung tâm của toàn bộ sự phát triển kinh tế - xã hội, coi con người vừa là động lực vừa là mục tiêu của sự phát triển kinh tế - xã hội. Quan điểm này đã được cụ thể hoá trong các văn kiện quan trọng của Đảng và Nhà nước ta qua các kỳ Đại hội. Mới đây nhất, việc quan tâm chăm lo phát triển con người, phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao và chính sách đối với nhân tài, lại một lần nữa được khẳng định trong Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X. Đảng ta khẳng định, muốn có được nhân tài thì trước hết phải quan tâm đến giáo dục - đào tạo: “Về giáo dục và đào tạo, chúng ta phấn đấu để lĩnh vực này cùng với khoa học và công nghệ thực sự là quốc sách hàng đầu, thông qua việc đổi mới toàn diện giáo dục và đào tạo, phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao...”⁽¹⁾; Đồng thời, Đảng ta cũng đã khẳng định phải: “Thực hiện chính sách trọng dụng nhân tài...”⁽²⁾, phải: “có cơ chế, chính sách phát hiện, tuyển chọn, đào tạo, bồi dưỡng, trọng dụng và đãi ngộ xứng đáng những người có đức, có tài...”⁽³⁾.

Chính sách nhân tài phải được thực hiện một cách có hệ thống, đồng bộ ở tất cả các cấp, các ngành và ở mọi lĩnh vực hoạt động, trong đó có hoạt động quân sự. Phát hiện, bồi dưỡng và trọng dụng nhân tài quân sự là nhiệm vụ của nhiều khoa học, trong đó **tâm lý học quân sự** có một vị trí rất quan trọng. Những đóng góp của **tâm lý học quân sự** vào thực hiện nhiệm vụ: phát hiện,

bồi dưỡng và trọng dụng nhân tài quân sự được thể hiện trên những khía cạnh sau:

Thứ nhất, tâm lý học quân sự với việc phát hiện tài năng quân sự

Phát hiện những người có tài năng là khâu đầu tiên, là cơ sở rất quan trọng của chính sách nhân tài. Như chúng ta đã biết, hoạt động quân sự rất phong phú, đa dạng, bao gồm nhiều quân chủng, binh chủng, nhiều chuyên ngành khác nhau: như lục quân, hải quân, phòng không không quân, công binh, pháo binh, tăng thiết giáp, đặc công, thông tin, hoá học v.v... Trong mỗi quân chủng, binh chủng, mỗi chuyên ngành ấy lại có nhiều phân ngành khác nhau. Chính vì vậy mà nhân tài quân sự cũng thể hiện ở tất cả các mặt hoạt động, tất cả các quân chủng, binh chủng nói trên. Tuy nhiên, căn cứ vào tính chất và đối tượng hoạt động, có thể khái quát thành 3 nhóm tài năng cơ bản như sau: Một là, tài năng trong hoạt động chỉ huy, lãnh đạo bộ đội; Hai là, tài năng trong lĩnh vực khoa học kỹ thuật quân sự; Ba là, tài năng trong lĩnh vực sử dụng vũ khí kỹ thuật và thực hành chiến đấu.

Với mỗi nhóm tài năng quân sự nói trên cũng có những kiểu (mô hình) nhân cách tương ứng. Nói cách khác, tài năng trên các lĩnh vực hoạt động quân sự khác nhau, cũng đòi hỏi những tố chất, những đặc điểm tâm sinh lý và những phẩm chất nhân cách đặc trưng:

Những người tài năng trong hoạt động chỉ huy, lãnh đạo bộ đội: Trước hết phải là người có sự phát triển cao về trí tuệ; có sự tinh thông, sáng suốt trong tư duy, có khả năng nhìn xa trông rộng, phân tích và bao quát tình hình chính xác; là người có tính quyết đoán và ý chí quyết tâm cao, luôn đưa ra những quyết định chính xác, kịp thời để chớp thời cơ giành thắng lợi trong chiến đấu. Hơn nữa, người tướng tài phải là người có tấm lòng nhân ái, luôn thương yêu, giúp đỡ, đồng cam cộng khổ với cấp dưới, thấu hiểu tâm tư tình cảm cũng như năng lực, sở trường của cấp dưới, từ đó mà biết sử dụng đúng người, đúng việc; họ phải là người có sự thông hiểu sâu sắc và có khả năng điều khiển các mối quan hệ qua lại trong tập thể quân nhân một cách tài tình, sáng suốt; người tướng tài đồng thời phải là người có uy tín cao, luôn làm cho người khác tin tưởng vào mình, biết cách thu phục lòng người, biết động viên, thống nhất và đoàn kết mọi quân nhân trở thành sức mạnh to lớn để hoàn thành thắng lợi mọi nhiệm vụ v.v...

Tài năng trong lĩnh vực khoa học kỹ thuật quân sự: Đây là những chuyên gia đầu ngành trong các lĩnh vực khoa học kỹ thuật quân sự đặc thù (như tên lửa, ra đa, thuốc nổ, hoá chất, súng đạn, phương tiện vận tải quân sự v.v...). Do tính chất hoạt động, đòi hỏi họ phải có những phẩm chất quan trọng như: sự say mê nghiên cứu khoa học kỹ thuật quân sự, óc tò mò, óc sáng tạo rất cao; có khả năng nghiên cứu, sáng chế và phát minh ra những loại vũ khí - kỹ thuật,

phương tiện, trang thiết bị quân sự mới, hiện đại, với những tính năng, tác dụng vượt trội, có khả năng áp đảo và chiếm ưu thế trên chiến trường v.v...

Tài năng trong lĩnh vực sử dụng vũ khí kỹ thuật và thực hành chiến đấu: Đây là những quân nhân trực tiếp sử dụng các loại phương tiện, trang bị, vũ khí kỹ thuật trong thực hành chiến đấu. Cùng với sự phát triển của khoa học kỹ thuật quân sự, các loại vũ khí kỹ thuật cũng ngày càng hiện đại và tính năng tác dụng ngày càng lớn. Tuy nhiên, chúng chỉ phát huy tác dụng khi được con người sử dụng, và hiệu quả của chúng đến đâu là phụ thuộc vào người điều khiển. Vì vậy, con người mới là yếu tố quyết định thắng bại của mọi cuộc chiến tranh. Người được gọi là tài năng trong sử dụng vũ khí kỹ thuật và thực hành chiến đấu trước hết phải là người có lòng gan dạ, dũng cảm, không ngại gian khổ hy sinh, có tư duy linh hoạt, nhạy bén, sự bình tĩnh, tự tin sáng suốt và ý chí quyết chiến, quyết thắng kẻ thù xâm lược. Hơn nữa, họ phải là người thực hành chiến đấu với hiệu quả rất cao, là những người mà khi nghe đến tên thì đồng đội ai ai cũng phải khâm phục, kính nể, còn quân thù thì “kinh hồn khiếp vía” v.v...

Cấu thành nhân cách của các nhóm tài năng quân sự không chỉ có những đặc điểm, những phẩm chất đặc trưng, mà còn bao gồm những đặc điểm, những phẩm chất chung được cô đọng trong 6 chữ mà Chủ tịch Hồ Chí Minh đã dạy, đó là: “trí, dũng, nhân, tín, liêm, trung”⁽⁴⁾. Dù là người tướng tài, là chuyên gia nghiên cứu - phát minh, hay người trực tiếp thực hành chiến đấu, thì họ đều phải có óc sáng suốt để suy xét mọi việc cho đúng đắn khách quan, phải có năng lực quan sát, chú ý, phán đoán, tư duy linh hoạt và sáng tạo, khả năng ra quyết định hợp lý, đúng đắn; phải có lòng dũng cảm, tinh thần trách nhiệm, sự tâm huyết say mê với công việc, với nghề nghiệp; có động cơ, thái độ tích cực, đúng đắn, có niềm tin, lý tưởng vào nghề nghiệp; phải tuyệt đối trung thành với Tổ quốc, với nhân dân, với cách mạng, với Đảng v.v...

Trên đây là những chỉ số tâm - sinh lý cơ bản, những đặc điểm, những phẩm chất không thể thiếu trong mô hình nhân cách của những tài năng quân sự. Phát hiện tài năng quân sự không phải là thụ động chờ đợi đến khi những đặc điểm, phẩm chất ấy bộc lộ đầy đủ, rõ ràng ở những quân nhân cụ thể nào đó. Mà ngược lại, đòi hỏi chúng ta phải nắm bắt, nhận biết những đặc điểm, những phẩm chất nhân tài trong những biểu hiện sớm của nó. Nói cách khác, phải phát hiện ngay từ khi chúng còn đang là tiềm năng, là tiền đề, là mầm mống biểu hiện ở người quân nhân.

Vậy, câu hỏi đặt ra là làm thế nào có thể định tính, lượng hoá, đo đếm được những chỉ số tâm - sinh lý, những đặc điểm nhân cách nói trên, để làm cơ sở cho việc tuyển chọn tài năng quân sự. Đây là một vấn đề quan trọng, đồng thời cũng là một nhiệm vụ cấp bách đặt ra đối với **tâm lý học quân sự**. Muốn giải quyết được nhiệm vụ ấy, đòi hỏi phải có cách thức, phương pháp, phương

tiện, công cụ để xem xét, đánh giá, so sánh, phân loại... làm cơ sở cho việc tuyển chọn tài năng. Nói cách khác, nhiệm vụ đặt ra đòi hỏi những người làm công tác nghiên cứu, giảng dạy bộ môn **tâm lý học quân sự** phải xây dựng hệ thống các bộ trắc nghiệm hoàn chỉnh, chính xác, khoa học để đo lường những chỉ số tâm - sinh lý, những đặc điểm, thuộc tính và phẩm chất tâm lý, nhân cách quân nhân. Có như vậy, mới có thể phát hiện sớm người tài và có chiến lược đào tạo, bồi dưỡng nhân tài. Đây là vấn đề rất quan trọng, là tiền đề trong thực hiện chính sách nhân tài.

Thứ hai, tâm lý học quân sự với việc bồi dưỡng tài năng quân sự

Phát hiện, tuyển chọn được những quân nhân có được những chỉ số cao về những phẩm chất và đặc điểm tâm - sinh lý; có sự nổi trội và thành tích cao so với những quân nhân khác trong hoạt động chuyên môn, mới chỉ là tiền đề, là khâu đầu tiên trong thực hiện chính sách nhân tài. Vấn đề quan trọng tiếp theo là phải đào tạo, bồi dưỡng những quân nhân ấy trở thành những người có tài thực sự. Thực tế cho thấy, ở nước ta đã xuất hiện không ít những tài năng trên các lĩnh vực, những thần đồng và cả những giải thưởng cao trong các cuộc thi khu vực và quốc tế. Tuy nhiên, vì nhiều lý do chủ quan, khách quan, mà chủ yếu là do không có chiến lược đào tạo, bồi dưỡng hợp lý, nên không ít những tài năng đã bị mai một. Vì vậy, để phát huy cao nhất tiềm năng về trí tuệ của những tài năng được phát hiện, để biến họ thành những nhân tài trong những lĩnh vực hoạt động quân sự, thì đòi hỏi phải thực hiện đồng bộ nhiều vấn đề. Trong đó, việc quan tâm, khuyến khích, động viên họ cả về vật chất lẫn tinh thần trong quá trình đào tạo, biến quá trình đào tạo trở thành quá trình tự đào tạo là một nhiệm vụ hết sức quan trọng. Hơn nữa, quá trình đào tạo và tự đào tạo muốn có hiệu quả phải dựa trên cơ sở những tri thức về tâm lý học sư phạm quân sự. Tâm lý học sư phạm quân sự có vai trò vô cùng quan trọng trong việc nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo; nó chỉ ra con đường, quy luật của quá trình nhận thức, những đặc điểm tâm - sinh lý ảnh hưởng đến hiệu quả của việc giảng dạy và học tập; đưa ra quy trình đào tạo, bồi dưỡng, phát triển nhân tài, cũng như chỉ ra các điều kiện để phát triển những phẩm chất đặc trưng của nhân tài quân sự v.v... Những tri thức về tâm lý học sư phạm quân sự góp phần định hướng, chỉ đạo thực hiện quá trình sư phạm một cách khoa học, phù hợp với những quy luật nhận thức, phù hợp với những đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi v.v... đó là những cơ sở không thể thiếu được trong việc nâng cao chất lượng giáo dục đào tạo nói chung và đào tạo, bồi dưỡng nhân tài quân sự nói riêng - đây cũng chính là đóng góp quan trọng của **tâm lý học quân sự** vào thực hiện chính sách nhân tài mà Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X đã đề ra.

Thứ ba, tâm lý học quân sự với việc trọng dụng tài năng quân sự

Vấn đề bố trí sử dụng người tài một cách hợp lý nhằm phát huy tối ưu tài năng và sự sáng tạo của họ, góp phần xây dựng đất nước, xây dựng quân

đội, là khâu quan trọng, quyết định hiệu quả của chính sách nhân tài mà Đảng ta đề ra. Cùng với khoa học công tác Đảng - công tác chính trị, **tâm lý học quân sự** có đóng góp rất quan trọng vào thực hiện nhiệm vụ này.

Trọng dụng nhân tài trước hết là ở chỗ phải bố trí, sắp xếp nhân tài làm việc theo đúng sở trường, chuyên môn của họ. Thực hiện được điều này sẽ giúp họ phấn khởi, tự tin và yên tâm công tác. Khi mà tư tưởng, tinh thần được phấn khởi, thoải mái thì hiệu quả công việc sẽ càng cao, là điều kiện cho sự sáng tạo của quân nhân trong thực hiện nhiệm vụ, cống hiến sức lực và trí tuệ của mình cho sự nghiệp xây dựng quân đội. Tiếp đến là phải tạo ra được bầu không khí tâm lý tốt đẹp, lành mạnh trong cơ quan đơn vị. Mọi thành viên trong cơ quan đơn vị phải thực sự đoàn kết, tương trợ và giúp đỡ lẫn nhau, quan tâm động viên khích lệ nhau trong thực hiện nhiệm vụ. Tập thể phải tôn trọng ý kiến khác nhau vì mục đích chung để phát huy sự sáng tạo trong thực hiện nhiệm vụ. Một khía cạnh cơ bản nữa là phải có sự quan tâm và chính sách đãi ngộ hợp lý, xứng đáng với tài năng và chất xám mà họ cống hiến. Đồng thời, phải quan tâm đến hậu phương, gia đình của cán bộ, để họ yên tâm công tác, cống hiến và sáng tạo v.v... Đây là những khía cạnh tâm lý cơ bản trong việc bố trí sử dụng nhân tài quân sự mà **tâm lý học quân sự** đã chỉ ra, nó là những cơ sở quan trọng, giúp cho người tiến hành hoạt động công tác Đảng - công tác chính trị đưa ra những chủ trương, chính sách đúng đắn trong quy hoạch, bố trí sử dụng nhân tài, nhằm phát huy tiềm năng trí tuệ của họ trong sự nghiệp xây dựng quân đội, xây dựng đất nước.

Như vậy, tư tưởng Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X về vấn đề: Phát hiện, bồi dưỡng và trọng dụng nhân tài nói chung, nhân tài quân sự nói riêng, đã đặt ra những nhiệm vụ cấp bách và thiết thực đối với nhiều khoa học, trong đó - **tâm lý học quân sự** - có thể nói là khoa học đi đầu và có đóng góp rất quan trọng vào thực hiện nhiệm vụ trung tâm này. Trên thực tế, nhiệm vụ ấy đã khẳng định tính ứng dụng ngày càng lớn và rộng rãi, khẳng định những đóng góp lớn lao của **tâm lý học quân sự** vào sự nghiệp xây dựng quân đội "cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, từng bước hiện đại, là lực lượng nòng cốt của sức mạnh quốc phòng"⁽⁵⁾, đáp ứng được yêu cầu xây dựng và bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa cả trước mắt và lâu dài mà Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X đã đề ra.

Để **tâm lý học quân sự** ngày càng phát triển, ngày càng ứng dụng rộng rãi trong thực tiễn đời sống và hoạt động quân sự, phục vụ đắc lực cho sự nghiệp CNH - HĐH đất nước theo tư tưởng Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X, thì đòi hỏi đội ngũ những nhà nghiên cứu tâm lý học, đội ngũ giáo viên giảng dạy tâm lý học, phải ý thức được sâu sắc trách nhiệm, nghĩa vụ và sứ mệnh của mình trong sự nghiệp xây dựng nền tâm lý học nước nhà. Đồng thời, Đảng, Nhà nước và quân đội cần phải có sự quan tâm hơn nữa cả về vật chất và tinh

thần, cũng như các cơ chế, chính sách v.v... cho sự phát triển của **tâm lý học quân sự** nói riêng và nền **tâm lý học nước nhà** nói chung.

Chú thích

1. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.34.
2. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.212.
3. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.137.
4. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*, Tập 5. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2000, tr.479.
5. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.38.